

EROICA APĂRARE A ȚĂRII ROMÂNEȘTI SUB CONDUCEREA LUI RADU DE LA AFUMAȚI

MIHAI NICULAESCU

Radu de la Afumați a domnit într-o perioadă de puternică instabilitate politică în interior și de creștere a expansiunii otomane în exterior, în condițiile în care intervențiile străine devin tot mai numeroase, punând în primejdie existența de stat a Țării Românești.

Eforturile întregii țări conduse de acest viteaz voievod au înlăturat pentru o perioadă de timp, pericolul desființării statului și transformării țării în pašalic turcesc. Folosindu-se abil de mijloacele diplomatice care îi stăteau la îndemână și de forța armată, Radu de la Afumați a reușit să-i determine pe turci să renunțe la gândul de a supune complet Țara Românească.

La moartea lui Neagoe Basarab, în septembrie 1521, încep lupte pentru tron între partidele boierești, fiecare grupare căutând să-și impună pretendentul. LETOPISEȚUL CANTACUZINESC arată că : „în urma lui au fost multă gâlceavă pentru domnie“¹. Primejdia era cu atât mai mare cu cât turcii în această vreme își îndreaptă lovitura principală împotriva Europei Centrale. O serie de cetăți de mare importanță strategică stăpânite de Ungaria, sînt cucerite una după alta de turci. Astfel sînt cuprinse : Belgradul, Salamkemenul, Severinul, Semlinul, iar în Dalmația sînt cucerite cetățile Scutari și Clissa².

După aceste succese, neputînd concentra forțe suficiente pentru a da lovitura principală asupra Ungariei, datorită luptelor de la granița răsăriteană, atenția turcilor se concentrează asupra Țării Românești, unde Teodosie fiind minor, domnea sub tutela mamei sale Despina și a unchiului său Preda.

Pentru a se putea menține în domnie, Teodosie trimite doi soli în Transilvania, pe județul Sava și pe diacul Roman³, pentru a stabili relații bune cu Ungaria. În urma tratativelor care se poartă, regele Ungariei, Ludovic al II-lea, îl recunoaște ca domn al Țării Românești. Noul domn nu s-a putut menține mult timp în domnie deoarece s-au ridicat boierii care pribegiseră în Moldova în timpul lui Neagoe Basarab. Ei

¹ *Cronicari munteni*, Ed. pentru literatură, București, 1961, p. 271.

² T. Palade, *Radu de la Afumați*, București, 1939, p. 71.

³ *Ibidem*, p. 10.

ridicată domn pe Dragomir Călugărul, fiul lui Vlad cel Tânăr, ucis de Neagoe Basarab în 1512.

Pribegii înaintează dinspre părțile Buzăului spre Tîrgoviște și după o ciocnire nedecisă, lupta hotărîtoare se dă la Tîrgoviște. Dragomir iese învingător, iar Preda pierе în luptă. „Și au venit cu oaste și l-au învins pe Preda la Tîrgoviște și au fost izbînda lui Radu-vodă și au pierit Preda“ scrie LETOPISEȚUL CANTACUZINESC ⁴.

Dragomir Călugărul, numit în cronici și Radu Călugărul, ocupă tronul, Teodosie fuge peste Dunăre.

Pretextînd că aduc la tron pe Teodosie, turcii intervin direct în Țara Românească; Mehmed begul de Nicopole trece Dunărea cu oaste turcească. Tîrgoviștea, capitala țării devine din nou cîmp de bătălie ⁵. Dragomir Călugărul și mai mulți boieri sînt uciși, iar ținuturile Buzăului, ca de altfel întreaga țară sînt pustiite. O mulțime de oameni sînt luați în robie. Turcii intenționau să atace și Transilvania. La 30 noiembrie încercarea lor de a trece în Transilvania este respinsă ⁶.

Teodosie domnea cu numele, cel care domnea în țară era Mehemmed-beg. Sub pretextul că e rudă cu Basarabii ⁷, begul de Nicopole intervine la Poartă cerînd domnia „zicînd că-l pofteste țara“ ⁸. Boierii sînt avertizați de intrigile beiului, prin Stoica logofătul, care se afla în acest timp la Constantinopol. El îi îndeamnă pe boieri să aleagă mai curînd domn pe Radu de la Afumați, „că piiare țara de turci“ ⁹.

Pericolul transformării Munteniei în pašalic unește toate grupările boierești, care aleg domn pe Radu de la Afumați.

Noul domn va reuși să canalizeze toate energiile, unind în jurul său pe toți cei care doreau salvarea ființei de stat a Țării Românești. Teodosie aflînd de răscoala boierilor trimite după ajutor turcesc. Forțele unite ale begului de Nicopole și ale sangiacului de Vidin, pătrund în țară. Avangarda turcească este respinsă, iar în februarie 1522, grosul armatei otomane este înfrînt la Gubavi. Mehmed fuge peste Dunăre ¹⁰. Victorios, Radu de la Afumați se întoarce la Tîrgoviște. Victoria domnului muntean nu a fost definitivă. Cu forțe proaspete begul de Nicopole revine în țară cu scopul de a scoate pe Radu de la Afumați din domnie. Urmează un șir de lupte în care victoria va fi cînd într-o tabără cînd în alta.

Domnul muntean respinge pe turc mai întii la Ștefeni pe Argeș, apoi la Clejani, între București și Giurgiu, unde au pierit mulți turci, apoi la Ciocănești. După lupta de la Ciocănești nemaiavînd forțe suficiente pentru a respinge un nou atac otoman, Radu de la Afumați se retrage în Transilvania ¹¹. Retragerea a fost însoțită de numeroase lupte.

⁴ *Cronicari munteni*, op. cit., p. 113.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Op. cit.*, T. Palade.

⁷ Hurmuzaki, XV, p. 254.

⁸ *Cronicari munteni*, op. cit., p. 271.

⁹ *Ibidem*, p. 113.

¹⁰ *Ibidem*, p. 272.

¹¹ T. Palade, *op. cit.*, p. 15.

Au loc ciocniri la București, la Tîrgoviște, apoi pe vale argeșului, pe râul Doamnei, unde pieiră mulți boieri ai lui Radu, mai mare în rang fiind Benga ¹².

După trei luni de lupte, turcii rămîn stăpîni în țară, cu intenția de a transforma țara în pašalic. Administrația turcească este introdusă cu forța. În satele și orașele țării sînt numiți subași, care îngroziră populația cu jafurile lor.

Transformarea Țării Românești în pašalic, amenința direct Transilvania. Conștienți de pericol, transilvănenii acordă tot sprijinul domnului muntean. Cu sprijinul lui Ioan Zapolya, Radu de la Afumați pătrunde în țară. Mehemed begul este nevoit să fugă peste Dunăre. Revenit în țară domnul ia o măsură hotărîtă, omorînd pe toți subașii din satele și orașele țării: „Și au trimis curînd oameni aleși, de au cuprins toți subașii prin toate satele și orașele și le-au tăiat capetele“ ¹⁴. Era actul politic prin care domnul arăta tuturor dușmanilor că va lupta pînă la capăt pentru libertatea țării. Cu noi forțe și ajutat de numeroși sangiaci, Mehemed, reintră în țară pentru a alunga pe Radu de la Afumați și a răzbuna moartea subașilor uciși.

Ciocniri ușoare au loc la satul Plata și satul Alimănești. O luptă violentă are loc la Grumazi. Aici iau parte 7 sangiaci. Lupta durează de dimineață pînă seara. Mulți turci cad în luptă, dar și mulți din rîndul oastei muntene. Către seară oastea otomană este împrăștiată. Turcii sînt urmăriți peste Dunăre. Sînt asediate Nicopole și Sistov ¹⁵.

Mai repede decît se aștepta domnul, Mehemed beg reușește să strîngă o nouă oaste și în august 1512 turcii revin cu forțe sporite. Lipsit de ajutorul trasilvănean, Radu de la Afumați încearcă să se opună cu puținele forțe de care dispunea. Caută să-i oprească pe turci la Gherghița, dar e respins, o nouă luptă la București se termină cu același rezultat. După o nouă încercare nereușită la Slatina ¹⁶ de a-i opri, Radu de la Afumați împreună cu boierii care-i mai rămăseseră ia drumul pribegiei în Transilvania, în vederea organizării unei noi expediții.

În octombrie 1522 pregătirile sînt terminate, oștile muntene și transilvănene pătrund în Țara Românească prin pasul Bran-Rucăr, după ce resping un detașament turcesc aflat acolo, apoi se îndreaptă spre Pitești. De la Pitești detașamentul ardelean sub conducerea lui Ion Zapolya se întoarce în Transilvania, iar Radu continuă urmărirea turcilor care se retrăgeau. La Didrih îi ajunge, îi bate și îi alungă peste Dunăre ¹⁷.

După victorie, Radu de la Afumați se întoarce la Tîrgoviște.

Luptele neîntrerupte din ultimul an secătuiseră țara. Nu se mai putea strînge bani nici pentru plata soldaților. Radu de la Afumați hotărăște să se împace cu turcii, după ce înștiințează pe transilvănenii de

¹² *Cronicari munteni*, op. cit., p. 114.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ T. Palade, op. cit., p. 19.

¹⁷ *Ibidem*, p. 21.

acest act¹⁸. Cronicarul Radu Popescu arată în cronica sa, că sfātuindu-se și-au dat seama că nu vor putea tot timpul să se bată, „ei fiind puțini și țara mică, cu un împărat ce au luat și au cuprins atâtea țări și are mulțime de oameni. Au voit cu toții să meargă domnul la Poartă, să plece capul la poala împăratului. Și așa au făcut. S-au dus cu mulți boiari, dar avînd pîrișiu pe Mehemed-bei n-au vrut să-i dea domnia lui, ci au dat-o lui Vladislav“¹⁹.

Din ordinul sultanului în aprilie 1523, Radu de la Afumați este alungat din domnie de același Mehemed-bei, care trecînd Dunărea, aduce la tron pe Vladislav al III-lea²⁰. Vladislav nu reușește să se mențină în domnie decît cîteva luni.

În 1523 o răscoală a boierilor în frunte cu banul Pîrvu Craiovescu, aduce la tronul Țării Românești pe Radu Bădica²¹. Ajuns pe tron, Radu Bădica, caută să stabilească relații bune cu turcii.

Sub pretext că vor să-i dea steag de domnie, turcii îl atrag în cursă și-lucid, împreună cu mai mulți boieri, iar capetele lor sînt trimise la Constantinopol. Trupul neînsuflețit al lui Radu Bădica va fi îngropat de Radu de la Afumați la mănăstirea Dealu²².

Intrarea turcilor în țară îl determină pe Radu de la Afumați să se oprească la Rucăr²³, evitînd o confruntare armată cu turcii, deoarece nu avea forțe suficiente. Atunci turcii încearcă să-l prindă ca și pe Radu Bădica spunîndu-i să vină să-i dea steagul de domnie, dar Radu refuză. Cetățile românești de pe malul sting al Dunării sînt ocupate de turci. Radu de la Afumați se retrage în Transilvania.

În martie 1524, turcii renunțînd definitiv la gîndul de a transforma țara în pašalic, pun domn pe Vladislav al III-lea²⁴. Știînd că nu se va putea menține la tron atîta timp cît Radu de la Afumați se află în Transilvania, Vladislav al III-lea încearcă fără succes să-i determine pe ardeleni să-l alunge pe Radu de la Afumați.

O nouă expediție, sub conducerea lui Radu de la Afumați cu participarea lui Ion Zapolya, alungă pe Vladislav al III-lea, Radu reușînd să ocupe tronul. Luptele nesfîrșite din ultimii ani arătaseră că fără sprijinul boierilor Craiovești în frunte cu banul Pîrvu Craiovescu și asentimentul turcilor, domnia nu se poate păstra. La rîndul lor turcii și Craioveștii și-au dat seama că Radu de la Afumați nu poate fi eliminat. Grupările boierești epuizate după îndelungate lupte pentru domnie acceptă să se supună neînfricatului voievod. Turcii urmărînd să dea lovitura decisivă Ungariei voiau liniște în această parte a Europei. În acest scop este trimis în țară, Ibrahim Pașa, comandantul forțelor turcești pentru a avea o întrevvedere cu Radu de la Afumați. În urma întrevederii sultanul îl recunoaște domn pe Radu de la Afumați. Pentru a

¹⁸ *Croniciari munteni*, op. cit., p. 274.

¹⁹ T. Palade, op. cit., p. 24.

²⁰ *Ibidem*, p. 30.

²¹ *Ibidem*, p. 34.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*, p. 36.

²⁴ Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. II, Editura științifică și enciclopedică, București, 1976, p. 235.

cîștiga încrederea turcilor domnul muntean se hotărî să meargă personal la Constantinopol să depună jurămint de credință, turcii fiind mai puternici ca oricînd. El fu primit de sultan la Adrianopol. Tributul rămîne același, 700.000 de aspri, tot atît cît dăduse și Neagoe Basarab²⁵.

Supunerea lui Radu de la Afumați provoacă neliniște în Transilvania. O solie din Ardeal sosește în Țara Românească în lipsa lui Radu pentru acele lămuriri. Boierii rămași în țară în frunte cu banul Pîrvu Craiovescu, răspund solilor transilvăneni că închinarea domnului lor nu are alt scop decît păstrarea domniei și nu ruperea legăturilor cu țările creștine²⁶.

Închinarea și plata tributului a fost un act de o deosebită înțelepciune politică. Nu trebuie pierdut din vedere faptul că în acea vreme state mult mai mari și mai puternice cumpărau pacea cu bani de la turci. Polonia trimitea o solie încărcată de daruri sultanului pentru a prelungi pacea, Razuga plătea 5560 ducați pentru a opri un atac turcesc îndreptat împotriva ei. Veneția plătea și ea turcilor 10.000 de aspri, Germania plătea pacea Porții cu 30.000 ducați, iar Ungaria cerea un împrumut de 8.000 ducați de la Veneția pentru a nu fi atacată de otomani²⁷. Toată Europa tremura de frica lor. Supunerea lui Radu de la Afumați și recunoașterea lui ca domn al Țării Românești de către sultan a marcat sfîrșitul luptelor cu turcii, ambele părți respectîndu-și angajamentele. Întors în țară domnul înștiințează pe brașoveni că și-a tocmnit bine treburile la Constantinopol²⁸.

Cu toți pretendenții învinși, în bune relații cu toți vecinii, sprijinit de puternica familie a Craioveștilor cu care se înrudise prin căsătoria sa cu doamna Ruxandra, fiica lui Neagoe Basarab, Radu de la Afumați ar fi putut domni mult timp, dacă nu intervenea trădarea. La sfîrșitul anului 1528, mai mulți boieri sprijiniți de turci în frunte cu Neagoe vornicul, Drăgan postelnicul, nemulțumiți de influența Craioveștilor, hotărîsc moarte voievodului. Complotiștii își adună oștile la Slatina²⁹.

Luat prin surprindere și neavînd forțe suficiente domnul încearcă să fugă cu fiul său Vlad la banul Pîrvu Craiovescu. Dușmanii îl urmăresc îndeaproape și reușesc să-l ajungă la Rîmnicu Vilcea, îl prind, îl leagă și-i taie capul, lui și fiului său.

La 2 ianuarie 1529 este ucis unul din cei mai viteji voievozi ai Țării Românești în biserica de pe dealul Cetății. Corpul neînsuflețit al marelui voievod este îngropat la Curtea de Argeș. Deasupra mormîntului este așezată o lespede de marmoră. Pe ea, viteazul voievod este înfățișat călare, cu mantia fluturînd, cu buzduganul în mînă. Nu e reprezentat lovînd sau omorînd ci așa cum a fost toată viața, cu buzdu-

²⁵ T. Paladi, *op. cit.*, p. 43.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Constantin C. Giurescu, *op. cit.*

²⁸ T. Palade, *op. cit.*, p. 65.

²⁹ Constantin C. Giurescu, *op. cit.*

ganul ridicat gata să lovească pe orice dușman care ar fi îndrăznit să calce hotarele patriei. Așa a rămas în amintirea urmașilor.

Urmează o lungă inscripție cu luptele purtate de marele voievod : prima fără indicarea localității, Gubavi, la satul Ștefeni, la Clejani, la Ciocănești, la cetatea București, la cetatea Tirgoviște, la riul Argeș, la satul Plata, la Alimănești pe Teleorman, cel mai iute și mai virtos dintre toate războaiele la Grumazi cu 7 sangeacuri, la Nicopole, la Șistov, la cetatea Poenari, cu țaranii, la Gherghița, la București, la oraș la Slatina, la cetatea București, la satul Rucăr, la Didrih. Douăzeci de lupte în 3 ani și ceva ³⁰, multe din ele victorioase.

Simpla enumerare a acestor bătălii e suficientă pentru a ne forma o imagine despre tenacitatea și vitejia acestui mare voievod, de efortul deosebit pe care a trebuit să-l facă poporul în acei ani pentru a-și apăra libertatea. Se cuvine acum la aproape patru secole și jumătate de la moartea marelui domn să aducem un pios omagiu celui care a fost Radu vodă de la Afumați, domn al Țării Românești.